

Hoe het label outsiderkunst in Geel op de schop gaat

Lia D Castro, Davi. — © Collectie Smak

Hoe kijk je naar kunst als de namen van de makers ontbreken? Een expo in Geel test het uit. Artistieke uitingen van mensen met psychische kwetsbaarheid komen er alvast beter door uit de verf.

Geert Van der Speeten

Dinsdag 26 september 2023 om 03:00

Tageldimde/Middlegate

OPZ, Jan Hoethuis, de Halle en CC De Werft, Geel, tot 17/12

Een van de laatste tentoonstellingen van Jan Hoet vond in 2013 [in Geel](#) plaats, de stad waar de Gentse museumdirecteur opgroeide. Zijn vader was er hoofdpsychiater van het unieke zorgcentrum dat een eeuwenoude traditie in ere houdt: patiënten opvangen binnen een gewoon gezin.

Hoets tentoonstelling *Middlegate* bracht een dialoog tot stand tussen hedendaagse kunstenaars en mensen met een psychische kwetsbaarheid. Doorgaans worden die laatste bij de categorie van outsiderkunst (of art brut) ingelijfd.

Het is een tweedeling die je niet langer kan hanteren, vinden Philippe Van Cauteren en Pierre Muylle, die een remake van *Middlegate* aanpakten. Ze namen een radicale beslissing die elke opdeling of etikettering negeert. Op vier locaties tonen ze kunst zonder label of toelichting. Ze dagen uit om er zonder vooroordelen, met open geest op af te stappen.

Outsiderkunst moeten we intussen als een historische term beschouwen, zegt Muylle. ‘Het begrip wijst nadrukkelijk op “iets anders”, op een kunststroming die zichzelf buiten de kunst plaatst. De term vertrekt ook van een machtspositie: hij wordt opgelegd, want er is geen enkele kunstenaar die zich zo omschrijft. Laten we het dus niet langer over insiders of outsiders hebben, of nieuwe termen invoeren zoals “neurodivers”. Laten we liever ook op dit terrein de inclusie doortrekken die intussen maatschappelijk aanvaard is.’

Scannen of kijken

De curatoren selecteerden internationaal. Ze liepen niet alleen binnen bij het kunsthuis Yellow art in Geel, maar ook bij werkplaatsen en netwerken in Livorno, Londen, Frankfurt en Keulen. Van Cauteren bracht daarnaast collectiestukken uit het Smak mee, onder meer van Danny Bergeman, een kunstenaar met het downsyndroom. Hij is de eerste ‘niet-klassieke’ kunstenaar in de museumverzameling. Zijn *Zandberg drawing*, volgens een eigen geometrisch systeem, was eerder al te zien in de tentoonstelling *Splendid isolation*.

Tageldimde/Middlegate – ook de expotitel wil niets vastpinnen – nodigt uit tot verdwalen. Ze dwingt de bezoeker tot een engagement: niet scannen, maar kijken.

Jennifer Lohrmann, Zonder titel. — © Jennifer Lohrmann/Yellow art, Geel
De eerste minuten voelen onwennig. Je verliest het houvast van namen en titels, je mist het comfort van tekstjes met biografische achtergrond of duiding. Maar eens je dat loslaat, ga je

scherper en intenser kijken. De directheid van sommige werken verrast. Of omgekeerd: je stapt voorbij aan gerenommeerde kunstenaars bij wie je normaal langer zou stilstaan, zoals Guy Rombouts, Laure Prouvost of Juan Muñoz.

Thematische clusters keren terug. Een uitgesproken lichamelijke is er een van. Of nog opvallender: taal en communicatie. De onmogelijkheid om tot spreken te komen, of om gehoord te worden, duikt als rode draad op. Ze schuilt in Becketts theatertekst *Wachten op Godot*, die hier herleid wordt tot de oorverdovende stilte van zijn regieaanwijzingen, of in het enigmatische schilderij *The ventriloquist* waarin een bungelende tong het hoofdmotief vormt.

Vage diagnoses

Formele kenmerken die we met de traditionele outsiderkunst associëren, keren terug. Veel werken roepen een afgeschermd wereld op waarin veel gebeurt, maar niets bedreigend overkomt. Anderen zoeken de obsessieve, fantasierijke detaillering op, zoals in de vrolijke maquettes van Franz von Saalfeld.

Bij Tomasz Machcinski, wiens fotografische vermommingen doen denken aan die van Cindy Sherman, zou je graag meer over de achtergrond lezen. Of je zou getuige willen zijn van het werkproces waarmee Nnena Kalu haar familie van totems, omzwachteld met tape, in een schuur installeerde. Als ‘*artist with learning disabilities*’ is ze intussen internationaal bekend.

Ashley Anjuyn, Zelfportret. — © Ashley Anjuyn/Atelier De Zandberg, Harelbeke
Marie Zolamian dook in de archieven van het instituut. De omzwachtelde, zoekende terminologie die ze plukte uit patiëntendossiers van tijdens of na de Eerste Wereldoorlog frappeert: ‘... *est devenu excentrique, melancholique, découragé*’. Het typeert de vage diagnoses van toen.

Op het eindpunt van het parcours weten twee videowerken sterk te ontroeren. Met een dovenkoor dat Bach uitvoert, raakt Artur Zmijewski aan de kern van psychiatrie: hoe een disfunctie even te overstijgen valt, door zoiets banaals als samen zingen.

Javier Téllez filmde een remake van de reis van een middeleeuws narrenschip, zoals die te zien is op een schilderij van Bosch. Téllez laat de 'dwazen' uit de allegorie niet stuurloos rondwalpen. Om hun lot en de algemeen-menselijke tekortkomingen te schetsen, schenkt hij hen een waardigheid die allesbehalve stereotyperend overkomt.